



บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย ในการวิเคราะห์ปฏิกริยาสัมพันธ์ของพยาบาล กับผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจิตเวช โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพ ที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหอผู้ป่วย และ ผู้ป่วยที่แพทย์รับไว้ รักษาตัวในหอผู้ป่วย ในโรงพยาบาลจิตเวช - ของรัฐทั่วประเทศ จำนวน 7 แห่ง

ตัวอย่างประชากร

เหตุผลในการเลือก โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา และ โรงพยาบาลศรีธัญญา เป็นสถานที่ สำหรับเก็บข้อมูล มีดังนี้คือ

1. ห้าง 2 แห่ง เป็นโรงพยาบาลจิตเวชของรัฐ ซึ่งมีโครงสร้าง และ การบริหารองค์กร เช่นเดียวกัน โรงพยาบาลจิตเวชอีก 5 แห่ง ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่า คุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในหอผู้ป่วยแต่ละแห่งย่อมไม่มีความแตกต่างกัน
2. ห้าง 2 แห่ง เป็นศูนย์กลางของการศึกษาทางจิตเวช แก่นักศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง เช่นเดียวกันโรงพยาบาลจิตเวชอื่น ๆ ที่เป็นศูนย์กลางของการศึกษาทางจิตเวชแก่นักศึกษา ในภาคอื่น ๆ
3. ห้าง 2 แห่ง เป็นโรงพยาบาลจิตเวชที่ให้บริการแก่บุคคลโดยทั่วไป ไม่จำกัด เพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา และ ภูมิลำเนา จึงทำให้มีผู้ป่วยทั้ง ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มาใช้บริการ กันมาก ดังนั้นลักษณะของผู้ป่วยในโรงพยาบาลจิตเวชแต่ละแห่งย่อมไม่แตกต่างกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว การใช้โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา และ โรงพยาบาลศรีธัญญา เป็นแหล่ง ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงนับเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเป็นตัวแทนของประชากรได้

ตัวอย่างประชากรที่ใช้สำหรับการศึกษาคั้งนี้คือ

1. พยาบาล ที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- 1.1 เป็นพยาบาลวิชาชีพ
- 1.2 เป็นพยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวชทั่วไป (ยกเว้นหอผู้ป่วยเฉพาะโรค เช่น หอผู้ป่วย โรคระบบประสาท หอผู้ป่วยจิตเวชสูงอายุ หอผู้ป่วยจิตเวชเด็ก หอผู้ป่วยติดยาเสพติด) โรงพยาบาลสมเด็จพระยา และ โรงพยาบาลศรีธัญญา
- 1.3 เป็นผู้ที่ยินดีที่จะให้ผู้วิจัย ติดตามเพื่อสังเกตพฤติกรรมขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยซึ่งมีลักษณะตรงตามเกณฑ์กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้ป่วย ในช่วงเวลาของการสังเกตที่กำหนดไว้
พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นตัวอย่างประชากร ได้มาจากวิธีการคัดเลือกตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1.) เข้าพบหัวหน้าพยาบาล ของโรงพยาบาลสมเด็จพระยา และ โรงพยาบาลศรีธัญญา แจ้งถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการศึกษา และ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอรายชื่อของพยาบาลวิชาชีพ ที่เป็นพยาบาลประจำ ปฏิบัติงานอยู่ในหอผู้ป่วยจิตเวชทั่วไป (ยกเว้นหอผู้ป่วยเฉพาะโรค)

(2.) เมื่อได้รายชื่อพยาบาลมาแล้ว ผู้วิจัยจะทำการติดต่อกับพยาบาลเหล่านั้นทุกคนเป็นการส่วนตัว เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาคั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล พยาบาลที่ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยคั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 28 คน

(3.) นำรายชื่อพยาบาลที่ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย มาสุ่มโดยการจับสลากให้ได้รายชื่อพยาบาลที่เป็นตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น 20 คน เป็นพยาบาลวิชาชีพจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยา จำนวน 13 คน จากโรงพยาบาลศรีธัญญา 7 คน

2. ผู้ป่วย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- 1.1 เป็นผู้ป่วยที่พยาบาลกลุ่มตัวอย่าง มีปฏิริยาสัมพันธ์ด้วยในช่วงเวลาของการสังเกตที่กำหนดไว้
- 1.2 เป็นผู้ป่วยที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี ทั้งเพศหญิง และเพศชาย (เพราะผู้ป่วยที่มีอายุน้อย ต้องใช้วิธีการรักษาพิเศษ ส่วนผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีไปแล้ว อาจจะมีอาการทางสมองแทรกซ้อนได้)
- 1.3 เป็นผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคจิต และ รับเข้าไว้รักษาในหอผู้ป่วยจิตเวชทั่วไป ในโรงพยาบาลสมเด็จพระยา และ โรงพยาบาลศรีธัญญา
- 1.4 เป็นผู้ป่วยที่มีอาการอยู่ในระดับที่สามารถมีปฏิริยาสัมพันธ์ กับพยาบาลได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 5 แบบ คือ (รายละเอียดในภาคผนวก ข.)

1. แบบบันทึกพฤติกรรมของผู้ป่วย ก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ และ เมื่อสิ้นสุดการมีปฏิริยาสัมพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้า จากหนังสือ เอกสาร บทความ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ป่วยจิตเวช

1.2 จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้ป่วยจิตเวช ทั้งในด้านความรู้สึก อารมณ์ และการแสดงออกระหว่างการปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวชของผู้วิจัย

1.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1.1 และ 1.2 มารวบรวมสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้ป่วยก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ และเมื่อสิ้นสุดการมีปฏิริยาสัมพันธ์ แบบบันทึกนี้จะเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะตรงกันข้ามจำนวน 10 คู่ แบ่งความแตกต่างของพฤติกรรมออกเป็น 5 ระดับ มีคะแนนจาก 1 - 5 พฤติกรรมที่ชัดเจนในด้านบวกที่สุด จะมีคะแนนเป็น 5 พฤติกรรมที่ชัดเจนในด้านลบที่สุด จะมีคะแนนเป็น 1

ตัวอย่าง สบตาขณะสนทนา 5 4 3 2 1 ไม่สบตาขณะสนทนา

2. คู่มือการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมของผู้ป่วย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้า จากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ป่วยจิตเวช

2.2 สังเกตความรู้สึก อารมณ์ และการแสดงออกของผู้ป่วยจิตเวช ระหว่างการปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวชของผู้วิจัย

2.3 นำข้อมูลจาก 2.1 และ 2.2 มารวบรวมเป็นคู่มือการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมผู้ป่วยจิตเวช โดยคู่มือนี้จะใช้สำหรับพิจารณาพฤติกรรมของผู้ป่วย โดยการเปรียบเทียบการแสดงออกของผู้ป่วยว่าตรง หรือ สอดคล้องกับพฤติกรรมระดับใด

3. แบบบันทึกพฤติกรรมของพยาบาล ขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้า จากหนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิด และทฤษฎีในการพยาบาลผู้ป่วยจิตเวช การพยาบาลด้านจิตสังคม และแนวความคิดด้านพฤติกรรมศาสตร์

3.2 จากการสังเกตพฤติกรรม ด้านความรู้สึก อารมณ์ และการแสดงออกของพยาบาลต่อผู้ป่วย ขณะปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวช

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1 และ 3.2 ร่วมกับการคัดแปลงเครื่องมือการสังเกต พฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยในห้องคลอด ของ ไพร์ค มาร์ธา วาสลี (Pride Martha Wylee 1967, 265 - 274) ผู้วิจัยได้รวบรวมพฤติกรรมที่พยาบาลแสดงออกขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจิตเวช ออกเป็น 3 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านความสนใจต่อผู้ป่วย พฤติกรรมด้านอารมณ์ที่แสดงออกต่อผู้ป่วย และ พฤติกรรมด้านจุดเน้นในการ มีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย

3.4 นำลักษณะพฤติกรรมของพยาบาลด้านความสนใจต่อผู้ป่วย พฤติกรรมด้านอารมณ์ที่แสดงออกต่อผู้ป่วย และ พฤติกรรมด้านจุดเน้นในการมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยมาจำแนกออกเป็นพฤติกรรมย่อยที่สามารถสังเกตได้ พฤติกรรมย่อยเหล่านี้เป็นพฤติกรรมด้านกิริยา ท่าทาง จำนวน 15 ข้อ ด้านแสดงออกของสีหน้า และ สายตา จำนวน 5 ข้อ ด้านคำพูด และ น้ำเสียง จำนวน 20 ข้อ

4. คู่มือวิเคราะห์พฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการนำเอาพฤติกรรมย่อยจากแบบบันทึกพฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์ กับผู้ป่วย ในหอผู้ป่วยจิตเวช มากำหนดเป็นเกณฑ์ในการตัดสินพฤติกรรมย่อยที่สามารถแสดงถึงลักษณะของพฤติกรรมในแต่ละด้านโดยละเอียด เช่น พฤติกรรมด้านความสนใจต่อผู้ป่วย ความหมายของ "พยาบาลให้ความสนใจในลักษณะหลัก" จะมีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ เกณฑ์ในการตัดสินคือ ถ้ามีพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งใน 5 ข้อนี้ ถือว่าพยาบาลให้ความสนใจผู้ป่วยในลักษณะหลักเพียง เป็นต้น

5. แบบสรุปผลการวิเคราะห์ปฏิริยาสัมพันธ์ ของพยาบาลกับผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจิตเวชเป็นการนำผลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมทั้งหมด แล้วนำมาทำการวิเคราะห์โดยอาศัยเครื่องมือในข้อ 2 และ 4 แล้ว นำผลที่ได้มารวบรวมไว้ในแบบสรุปนี้ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการนำไปวิเคราะห์ผลทางสถิติต่อไป

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือทั้งหมด ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. อาศัยผู้ทรงคุณวุฒิทางการพยาบาลจิตเวช ทั้งทางด้านการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานจำนวน 10 ท่าน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก.) ในการตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมของเครื่องมือ โดยใช้เวลาแก่ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบ ประมาณ 2 - 3 สัปดาห์
2. เมื่อได้รับเครื่องมือที่แก้ไข คืนจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 ท่านแล้ว ผู้วิจัยจะนำเอาข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 ท่านนั้นมาเปรียบเทียบกัน ถือเอาความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นตรงกันในแต่ละข้อ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ของความเห็น (8 ใน 10 ท่าน)
3. นำเอาเครื่องมือแต่ละแบบมาปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
4. นำเครื่องมือที่ได้รับการแก้ไขแล้วนั้น ไปทดลองใช้สังเกตพฤติกรรมการมีปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วย จำนวน 3 คู่ แล้วนำมาปรับปรุงอีกครั้งให้เหมาะสมกับการสังเกตยิ่งขึ้น

เมื่อผ่านขั้นตอนทั้งหมดดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจะได้เครื่องมือสำหรับการศึกษาคั้งนี้คือ

1. แบบบันทึกพฤติกรรมของผู้ป่วยก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ และเมื่อสิ้นสุดการมีปฏิริยาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 : สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ป่วย ได้แก่ เพศ อายุ การวินิจฉัยโรค

ส่วนที่ 2 : แบบบันทึกการสังเกต มีลักษณะเป็นการให้คะแนนพฤติกรรมจำนวน 10 คู่ พฤติกรรมแต่ละคู่จะมีลักษณะตรงกันข้าม โดยแบ่งความแตกต่างของพฤติกรรมแต่ละคู่ออกเป็น 5 ระดับ และจัดให้พฤติกรรมด้านบวก เช่น "สบตาขณะสนทนา" และ พฤติกรรมด้านลบ เช่น "ไม่สบตาขณะสนทนา" อยู่สลับที่กันครั้งต่อครั้ง เพื่อให้ผู้สังเกตได้พิจารณา พฤติกรรมแต่ละอย่างให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยใช้การจับฉลากในการจัดลำดับพฤติกรรมทั้ง 10 คู่ นั้น โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

พฤติกรรมแต่ละคู่ จะมีคะแนนจาก 1 - 5

พฤติกรรมที่ชัดเจนในด้านบวกที่สุด มีคะแนนเป็น 5

พฤติกรรมที่ชัดเจนในด้านลบที่สุด มีคะแนนเป็น 1

ลักษณะพฤติกรรมทั้ง 10 คู่ ได้แก่

สงบ	-	กระวนกระวาย
ควบคุมอารมณ์ได้	-	ควบคุมอารมณ์ไม่ได้
ไม่เอาใจใส่ตนเอง	-	เอาใจใส่ตนเอง
สบตาขณะสนทนา	-	ไม่สบตาขณะสนทนา
ไม่ส่อขึ้นกระปรีกระเปร่า	-	ส่อขึ้นกระปรีกระเปร่า



ท่าทางเป็นมิตร	-	ท่าทางไม่เป็นมิตร
อารมณ์ไม่เหมาะสม	-	อารมณ์เหมาะสม
มีคำพูดที่แสดงความรู้สึกไม่สบายใจ	-	มีคำพูดที่แสดงความรู้สึกสบายใจ
ท่าทางเกร็ง	-	ท่าทางผ่อนคลาย
สนใจสิ่งแวดล้อม	-	ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม

การประเมินพฤติกรรมของผู้ป่วย : ให้เอาคะแนนรวมของพฤติกรรมขณะเริ่มต้นการมีปฏิ-
กิริยาสัมพันธ์ และคะแนนรวมของพฤติกรรม เมื่อสิ้นสุดการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์มาเปรียบเทียบกัน

ถ้าคะแนนรวมของพฤติกรรมขณะเริ่มต้นการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ มากกว่าคะแนนรวมของ
พฤติกรรมเมื่อสิ้นสุดการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ ประเมินได้ว่า ผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง

ถ้าคะแนนรวมของพฤติกรรมขณะเริ่มต้นการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ เท่ากับคะแนนรวมของ
พฤติกรรม เมื่อสิ้นสุดการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ ประเมินได้ว่า ผู้ป่วยไม่เปลี่ยนแปลง

ถ้าคะแนนรวมของพฤติกรรมขณะเริ่มต้น การมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ น้อยกว่า คะแนนรวม
ของพฤติกรรม เมื่อสิ้นสุดการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์ ประเมินได้ว่า ผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2. คู่มือการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมผู้ป่วยจิตเวช มีลักษณะเป็นรายละเอียดของพฤติกรรม
ที่แสดงออกของผู้ป่วย ตามลักษณะพฤติกรรมทั้ง 10 คู่มือ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้วิจัยในการพิจารณา
ประเมินพฤติกรรมของผู้ป่วย โดยเปรียบเทียบการแสดงออกของผู้ป่วยว่า ตรง หรือสอดคล้องกับ
พฤติกรรมระดับใด (ดูรายละเอียด ในภาคผนวก ข.)

3. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของพยาบาล ขณะมีปฏิกิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย ในหอ
ผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 : สถานภาพส่วนบุคคลของพยาบาล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติ
งานในหอผู้ป่วยจิตเวช และการศึกษาต่อเนื่องเฉพาะทางการพยาบาลจิตเวช

ส่วนที่ 2 : เป็นแบบบันทึกการสังเกต มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ทางซ้ายมือเป็นที่ว่างสำหรับ
ใส่เครื่องหมาย ด้านขวามีข้อความที่แสดงลักษณะพฤติกรรมของพยาบาล รวมทั้งสิ้น 50 ข้อ
แบ่งออกเป็นด้านกิริยาท่าทาง จำนวน 21 ข้อ ด้านการแสดงออกของสีหน้าและสายตา จำนวน 6 ข้อ
ด้านคำพูดและน้ำเสียง จำนวน 23 ข้อ (รายละเอียดดูได้ในภาคผนวก ข)

4. คู่มือวิเคราะห์พฤติกรรมของพยาบาล ขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย ประกอบด้วย รายละเอียดของพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของพยาบาล ขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย รวมทั้งเกณฑ์ การตัดสิน ดังต่อไปนี้

พฤติกรรมด้านความสนใจต่อผู้ป่วย

- | | |
|----------------------------|---------------------------------|
| - ลักษณะหลักเลียง | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |
| - ลักษณะงานประจำ | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |
| - ความบทบาทของพยาบาลจิตเวช | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |

พฤติกรรมด้านอารมณ์ที่แสดงออกต่อผู้ป่วย

- | | |
|------------------|---------------------------------|
| - วิพากษ์วิจารณ์ | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |
| - เอาจริงเอาจัง | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |
| - อบอวนเป็นมิตร | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |

พฤติกรรมด้านจุดเน้นในการมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย

- | | |
|-------------------|---------------------------------|
| - เน้นที่ร่างกาย | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |
| - เน้นที่จิตใจ | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |
| - เน้นที่จิตสังคม | มีพฤติกรรมที่แสดงออกจำนวน 6 ข้อ |

(ดูรายละเอียดได้ ในภาคผนวก ข.)

5. แบบสรุปผลการวิเคราะห์ปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งประกอบด้วยผลสรุปทั้งหมดของการสังเกตพฤติกรรมของพยาบาล และ ผลจากการประเมินพฤติกรรม ของผู้ป่วยในแต่ละปฏิริยาสัมพันธ์ (ดูรายละเอียดได้ ในภาคผนวก ข.)

การตรวจสอบความเที่ยง

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กัดเลือกผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ในการ พยาบาลจิตเวช (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก.)

2. ให้ผู้ช่วยวิจัย ศึกษารายละเอียดของเครื่องมือ ประมาณ 1 อาทิตย์

3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ร่วมกันอภิปรายรายละเอียดของเครื่องมือทุกฉบับ เพื่อให้ เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

4. นัดหมายเวลา และสถานที่ที่จะทำการสังเกต โดยผู้วิจัย และ ผู้ช่วยวิจัยจะต้อง

ไปสังเกตพร้อมกัน ในสถานการณ์เดียวกัน (ปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาล กับผู้ป่วยคู่เดียวกัน)

5. ภายหลังจากสังเกตแต่ละครั้ง ผู้วิจัย และ ผู้ช่วยวิจัย จะบันทึกผลการสังเกตลงในแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้ป่วยก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ และเมื่อสิ้นสุดการมีปฏิริยาสัมพันธ์ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์ รวมทั้ง แบบสรุปผลการวิเคราะห์ปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วยในหอผู้ป่วยจิตเวช

6. ผู้วิจัย และ ผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกต 10 ครั้ง (10 ปฏิริยาสัมพันธ์) ในนักศึกษาพยาบาล จำนวน 7 คน และ ผู้ป่วย จำนวน 10 คน

7. จากผลการบันทึกพฤติกรรมของผู้ป่วยก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ และเมื่อสิ้นสุดการมีปฏิริยาสัมพันธ์ของ ผู้วิจัย และ ผู้ช่วยวิจัย สามารถนำมาหาความเที่ยงในการประเมินเป็นค่าคะแนนใช้สูตรการหา สหสัมพันธ์จากตำแหน่งของคะแนน (Spearman's rank - difference correlation)

$$\text{สูตร} \quad \rho = 1 - \frac{6 \sum D^2}{N(N^2 - 1)}$$

ρ = สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์จากผลต่างของคะแนน

$\sum D^2$ = ผลบวกของกำลังสอง ของผลต่างของตำแหน่งของคะแนนแต่ละคู่

N = จำนวนคน

จากการคำนวณ ได้ค่าความเที่ยง ในการให้คะแนน 0.85 (ดูรายละเอียดการคำนวณหาค่าความเที่ยงในการให้คะแนนในภาคผนวก ก.)

8. จากผลการบันทึกของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ในแบบสังเกตพฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์ กับผู้ป่วย จำนวน 10 ครั้ง นำมาหาความเที่ยงของการสังเกต

โดยใช้สูตร (Polit and Hungler 1985 : 392) จำนวนการสังเกตที่เหมือนกัน

$$\text{ความเที่ยงตรงของการสังเกต} = \frac{\text{จำนวนการสังเกตที่เหมือนกัน}}{\text{จำนวนการสังเกตที่เหมือนกัน} + \text{จำนวนการสังเกตที่ต่างกัน}}$$

จากการคำนวณได้ค่าความเที่ยงของการสังเกต 0.87 (ดูรายละเอียดการคำนวณ ในภาคผนวก ก.)

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมการมีปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาล กับผู้ป่วย ในหอผู้ป่วยจิตเวชด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยมีเหตุผลว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนี้จะทำให้ผู้ถูกสังเกต ไม่รู้ว่าพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งของตนกำลังถูกสังเกต ในขณะนี้ ทำให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปตามธรรมชาติ และจะไม่ได้รับผลกระทบจากการปรากฏตัว

ของผู้สังเกต ยิ่งผู้สังเกตสามารถเข้าใกล้กลุ่มได้มากเพียงใด พฤติกรรมของกลุ่มยิ่งเป็นแบบธรรมชาติ
เพียงนั้น (อานวยวิทย์ ชูวงศ์ 2525 : 206)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ขออนุมัติจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา และ โรงพยาบาล
ศรีธัญญาเพื่อเข้าไปร่วมปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวช ที่พยาบาลกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติงานอยู่ โดยผู้วิจัยทำ
หน้าที่ช่วยเหลือในการปฏิบัติการพยาบาลบางอย่าง ตามความเหมาะสม เช่น ช่วยแจกยา แจกอาหาร
พูดคุยกับผู้ป่วย ชักชวนผู้ป่วยเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มนัดต่าง ๆ เป็นต้น
ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพทั้งกับพยาบาล และ ผู้ป่วยในหอผู้ป่วยทุกคน ให้เกิดความรู้สึกที่จะ
ยอมรับว่า ผู้วิจัยเป็นสมาชิกคนหนึ่งในพื้นที่จิตเวช ผู้วิจัยเองก็จะได้รับประโยชน์จากความคุ้นเคยกับ
สถานที่ และ แนวทางการปฏิบัติของพยาบาลแต่ละแห่ง โดยผู้วิจัยใช้เวลาสำหรับการเข้าร่วมปฏิบัติงาน
กับพยาบาลกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 4 อาทิตย์ และในโอกาสนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหาข้อมูล เกี่ยวกับสถานภาพ
ส่วนบุคคลของพยาบาล และบันทึกไว้ให้รหัส เช่น $N_1, N_2, N_3, N_4, N_5, \dots, N_{20}$

1.2 สํารวจตารางปฏิบัติงานของพยาบาล ในช่วงเวลาของการสังเกต ซึ่งกำหนดไว้
ระหว่าง 9.00 - 16.00 น. จัดตารางเวลาสำหรับทำการสังเกตพฤติกรรมของพยาบาลกลุ่มตัวอย่าง
แต่ละคน คนละ 4 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง คือช่วงเวลา 9.00 - 12.00 น. 2 ครั้ง ช่วงบ่าย
13.00 - 16.00 น. อีก 2 ครั้ง

ตัวอย่างการจัดตารางเวลา

รหัสพยาบาล	ช่วงเช้า (9.00 - 12.00 น.)		ช่วงบ่าย (13.00 - 16.00 น.)	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
N_1	15 พค 29	21 พค 29	22 พค 29	27 พค 29
N_2	22 พค 29	27 พค 29	15 พค 29	20 พค 29
N_3	16 พค 29	23 พค 29	21 พค 29	24 พค 29
N_4	20 พค 29	24 พค 29	16 พค 29	23 พค 29

ภายในช่วงเวลา 3 ชั่วโมงนี้ ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมการมีปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วย เฉพาะที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งคือ การทักทายปราศรัยเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี การพูดคุยกับผู้ป่วยเกี่ยวกับปัญหาของผู้ป่วยและเรื่องทั่ว ๆ ไป การให้การพยาบาล การช่วยแพทย์ในการให้การรักษานักป่วย การชักชวนให้ผู้ป่วยเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ การดูแลขณะเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม และการสร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อการรักษา ถ้าปฏิริยาสัมพันธ์ใดไม่ได้เกิดขึ้นใน สถานการณ์ดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจะไม่ทำการบันทึก

2. ขั้นตอนการสังเกต

2.1 ทำการสังเกตพฤติกรรม การมีปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วย ในหอผู้ป่วย จิตเวช ตามลำดับที่จัดไว้ในข้อ 1.2 โดยไม่บอกรายละเอียดของพฤติกรรมที่จะทำการสังเกตให้พยาบาลที่ ถูกสังเกตทราบ แต่จะบอกถึง สถานการณ์ที่จะทำการสังเกต และขอความร่วมมือ ให้พยาบาลช่วยบอก ผู้วิจัย ก่อนที่จะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยในสถานการณ์ที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เช่นการให้การ พยาบาล การชักชวนให้ผู้ป่วยเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ การสร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อการรักษาเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ทำการประเมินพฤติกรรมของผู้ป่วยก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ ทำการบันทึกไว้ ค่อ จากนั้นขณะที่พยาบาลกำลังมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย ผู้วิจัยจะอยู่ในที่ที่เหมาะสม สามารถได้ยินคำสนทนา และเห็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน โดยจะพยายามไม่รบกวนต่อปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วย เมื่อพยาบาลแยกตัวออกมาจากผู้ป่วย ถือว่าสิ้นสุดการสังเกต 1 ครั้ง

2.2 ผู้วิจัยบันทึกการสังเกตลงในแบบสังเกตทันทีที่ภายหลังสิ้นสุดการสังเกตแต่ละครั้ง ณ ห้องที่จัดไว้ หรือ ณ ส่วนใดส่วนหนึ่งของหอผู้ป่วยที่มีสภาพเหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงการบันทึกจากความจำ

2.3 การสังเกตครั้งต่อไป จะเริ่มต้นเมื่อการบันทึกการสังเกตในครั้งก่อนเสร็จสิ้นแล้ว เมื่อสังเกตครั้งต่อไป ก็จะมีปฏิบัติดังเช่น ข้อ 2.1 และ 2.2 ใหม่ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนหมดช่วงเวลาการ สังเกต คือ 3 ชั่วโมง ตามที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะทำการสังเกตพยาบาลคนต่อไปตามตารางการจัดอันดับ ที่ทำไว้ ทำเช่นนี้จนหมดเวลาของการสังเกตแต่ละวัน

2.4 การสังเกตครั้งต่อ ๆ มา จะเริ่มทำตั้งแต่ 2.1 - 2.3 จนสามารถสังเกต พฤติกรรมการมีปฏิริยาสัมพันธ์ได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และ ได้จำนวนครั้งของปฏิริยาสัมพันธ์ ตามที่ต้องการศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2529 ถึงวันที่ 20 กันยายน 2529 สังเกตพยาบาลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน มีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย จำนวน 137 คน จำนวน ครั้งของปฏิริยาสัมพันธ์ 212 ครั้ง

3. การวิเคราะห์ปฏิริยาสัมพันธ์

3.1 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ป่วยแต่ละคน โดยนำคะแนนรวมของพฤติกรรมก่อนการมีปฏิริยาสัมพันธ์ เปรียบเทียบกับ คะแนนรวมเมื่อสิ้นสุดการมีปฏิริยาสัมพันธ์ เพื่อประเมินว่าผลของปฏิริยาสัมพันธ์ครั้งนั้นมีผลต่อผู้ป่วยอย่างไร คือ ผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง ไม่มีความเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แยกกลุ่มผู้ป่วยตามผลของปฏิริยาสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

3.2 วิเคราะห์พฤติกรรมพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย ที่ละด้าน โดยใช้คู่มือการวิเคราะห์พฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์ และเกณฑ์ในการตัดสินพฤติกรรมพยาบาล ว่าพยาบาลมีพฤติกรรมในแต่ละด้านเป็นแบบใด บันทึกผลการวิเคราะห์ลงในแบบสรุปผลการสังเกตปฏิริยาสัมพันธ์ของพยาบาลกับผู้ป่วย ในหอผู้ป่วยจิตเวช

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของพยาบาล และผู้ป่วย วิเคราะห์เป็นคำร้อยละ
2. พฤติกรรมของพยาบาลขณะมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วย ด้านความสนใจที่มีต่อผู้ป่วย ด้านอารมณ์ที่แสดงออกต่อผู้ป่วย และ ด้านจุดเน้นในการมีปฏิริยาสัมพันธ์กับผู้ป่วยตลอดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ป่วย วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ
3. พฤติกรรมของพยาบาลด้านความสนใจที่มีต่อผู้ป่วย ด้านอารมณ์ที่แสดงออกต่อผู้ป่วย และ ด้านจุดเน้นในการ มีปฏิริยาสัมพันธ์ แต่ละด้านจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ป่วยหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไข (Contingency coefficient)

สูตรคำนวณ
$$C = \frac{\sqrt{\chi^2}}{\sqrt{\chi^2 + N}}$$

การตีความ $0 \leq C \leq 0.77$

$C = 0$ หมายความว่า และ ไม่ขึ้นต่อกัน

$C = 0.77$ หมายความว่า และ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์

$0 < C < 0.77$ มีความหมายตามความใกล้หรือไกล 0, 0.77

(รวิโท สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา 2524, 42)

(ดูตัวอย่างการคำนวณในภาคผนวก ก.)